

«اسناد اشغال ایران» در قالب کتابی چندجلدی قرار گرفت

۲۱ اردیبهشت ۱۴۰۳ ساعت ۱۳:۰۹

به گزارش روابط عمومی پژوهشکده تاریخ معاصر، برای نخستین بار هزاران برگه سند از آرشیوهای آمریکایی درباره تحولات سیاسی - اقتصادی ایران در دوره اشغال در قالب کتاب چند جلدی «اسناد اشغال ایران» منتشر شد

کمتز کشوری را مانند ایران می‌توان یافت که با وجود اعلام بی‌طرفی، آماج لطمات و آسیب‌های ناشی از جنگ جهانی دوم قرار گرفته باشد. اشغال ایران پیامدهای سیاسی و اقتصادی ناگواری برای کشور داشت که قحطی گسترده در سراسر کشور، یکی از آنها بود. کتاب «اسناد اشغال ایران» مجموعه ارزشمندی از اسناد آرشیوهای آمریکایی درباره تحولات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ایران در دوران اشغال است. عمده اسناد این مجموعه ۱۰ جلدی مربوط به مکاتبات سفارت آمریکا در تهران با وزارت خارجه آن کشور، گزارش‌های اداره خدمات استراتژیک (OSS)، گزارش وابسته‌های نظامی و گزارش‌های مطبوعاتی در بازه زمانی اوت ۱۹۴۱ تا ژوئن ۱۹۴۵ / مرداد ۱۳۲۰ تا خرداد ۱۳۲۴ است.

گفتنی است تا کنون ۶ جلد از مجموعه ۱۰ جلدی کتاب «اسناد اشغال ایران» در بهار ۱۴۰۳ توسط انتشارات پژوهشکده تاریخ معاصر منتشر و روانه بازار نشر شده است.

بخش زیادی از مطالب جلد اول با عنوان «قحطی و بحران غذایی» درباره کمبود مواد غذایی و قحطی گسترده در ایران و شیوع انواع بیماری‌هاست. گزارش‌های این مجلد مربوط به بازه زمانی اوت ۱۹۴۱ تا ژوئن ۱۹۴۵ است.

جلد دوم با عنوان «یادداشت‌هایی درباره ایران» مانند چند مجلد دیگر، اوضاع نابسامان اقتصادی، کمبود مواد غذایی، وضعیت نامناسب بهداشتی و مشکلات ناشی از ورود پناهجویان لهستانی و شیوع بیماری‌های مختلف از جمله تیفوس، تیفوئید و انواع بیماری‌های عفونی را شرح می‌دهد. اسناد این مجلد به طور عمده مربوط به اداره خدمات استراتژیک و نیز گزارش‌های مطبوعاتی درباره اوضاع نابسامان داخلی ناشی از اشغال ایران است. برخی دیگر از گزارش‌های این جلد مربوط به روزنامه فرانسوی زبان ژورنال دو تهران است. اسناد این مجلد مربوط به دوره زمانی دسامبر ۱۹۴۱ تا سپتامبر ۱۹۴۳ / آذر ۱۳۲۰ تا شهریور ۱۳۲۲ است.

در جلد سوم با نام «در مسیر تدارکات جنگ» اسناد مربوط به تحولات داخلی سال‌های ۱۹۴۱-۱۹۴۲ / ۱۳۲۰-۱۳۲۱ پوشش داده شده است. بیشتر این اسناد، مکاتبات دریفوس، سفیر آمریکا در ایران، با وزارت امور خارجه ایالات متحده است. اسناد این

مجلد از کمبود مواد غذایی و نابه‌سامانی‌های ناشی از اشغال ایران توسط متفقین سخن می‌گوید. در اسناد و گزارش‌های این مجلد به فعالیت‌های میل‌سپو، رئیس مالیه، و شریدان، مستشار آمریکایی وزارت خواروبار، و نیز فعالیت‌های مرکز تدارکات خاورمیانه اشاره شده است. مرکز تدارکات خاورمیانه یک آژانس انگلیسی - آمریکایی بود که بر جریان تدارکات غیرنظامی به خاورمیانه در جنگ جهانی دوم کنترل کاملی داشت.

جلد چهارم (مستشاران آمریکایی) اسناد اشغال ایران در سال‌های ۱۹۴۳ تا ۱۹۴۴م/ دی‌ماه ۱۳۲۱ تا آبان ۱۳۲۳ را دربرمی‌گیرد. عمده اسناد مربوط به مکاتبات دریفوس، سفیر آمریکا در تهران، با وزارت خارجه ایالات متحده است. گزارش‌ها بیشتر درباره تحولات و مسائل داخلی کشور به‌ویژه مشکل کمبود خواروبار و راهکارهای دولت برای حل این بحران است. در بسیاری از اسناد، به فعالیت‌های وزارت خواروبار و شریدان، مستشار آمریکایی این وزارتخانه، و نیز میل‌سپو، رئیس مالیه، و فعالیت‌های مرکز تدارکات خاورمیانه اشاره شده است.

یکی از پیامدهای اشغال ایران استقرار دولت‌های ناپایدار بود. تغییر پی در پی کابینه‌ها که ناشی از اوضاع پریشان کشور و بی‌ارادگی شاه و رجال حکومتی از یک طرف و دخالت اشغالگران از طرف دیگر بود، روز به روز اوضاع را آشفته‌تر می‌کرد. گزارش‌های جلد پنجم، منقوش به عنوان «دولت‌های ناپایدار»، مصادف با دولت‌های فروغی، قوام، سهیلی، ساعد و بیات است و در بسیاری از اسناد این مجلد به اخبار مربوط تغییر و تحولات این کابینه‌ها اشاره شده است.

این مجلد از اسناد اشغال ایران، تحولات سیاسی و اقتصادی سال‌های ۱۹۴۱ تا ۱۹۴۴ / ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۳ را در برمی‌گیرد. بیشتر اسناد این جلد مربوط به گزارش‌های دریفوس، از سفارت آمریکا در تهران، و مکاتبه با وزارت خارجه آمریکاست. محتوای گزارش‌ها عمدتاً درباره تحولات سیاسی و مشکلات اقتصادی و کمبودهای ناشی از اشغال ایران است. گزارش‌های کنسولگری آمریکا در تبریز و تحولات آذربایجان و حضور نیروهای روس در این منطقه نیز از جمله اسناد این مجلد است.

یکی از پیامدهای اشغال ایران در جنگ جهانی دوم، حضور گسترده آمریکایی‌ها در ایران بود. حضور نیروهای آمریکایی در ایران در کنار نیروهای انگلیسی و روسی، مشکلات بسیاری برای مردم ایران ایجاد کرد. کمبود و قحطی و ناامنی، تنها سوغات جنگی بود که ایران در آن هیچ نقشی نداشت. ایرانی‌ها ابتدا نگاه متفاوتی به آمریکایی‌ها داشتند، اما گذشت زمان نشان داد که آمریکا نیز مانند روس و انگلیس به دنبال منافع اقتصادی و به‌ویژه نفت ایران است. رویکرد خصمانه ایرانی‌ها علیه متفقین، ناکامی مشاوران آمریکایی در اجرای اصلاحات، اجرایی شدن توافق وام و اجاره، که برای ایران نتایج ملموسی نداشت، تاکتیک‌های تأخیری دولت‌های انگلیس و آمریکا در تأمین نیازهای ایران، شکست آمریکا در مقابله با فشار روس‌ها بر ایران و... از جمله عواملی بود که در همان سال‌ها باعث ایجاد احساسات ضدآمریکایی در ایران شد. جلد ششم: «آمریکایی‌ها در ایران» حضور آمریکایی‌ها در ایران در دوره زمانی دسامبر ۱۹۴۲ تا دسامبر ۱۹۴۴م را پوشش داده است.

جهت تهیه کتاب «اسناد اشغال ایران» (قحطی و بحران غذایی ۱۹۴۱-۱۹۴۵) به [فروشگاه کتاب پژوهشکده تاریخ معاصر](#) در

فضای مجازی یا [مراکز پخش](#) کتاب‌های این پژوهشکده در تهران و شهرستان‌ها مراجعه فرمایید.

<https://iichs.ir/vdciypar.t1awr2bcct.html>

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/49631/اسناد-اشغا-ایران-قالب-کتابی-چندجلدی-قرار-گرفت>